

Shrnutí a závěry konference

Současná úloha a postavení studentů na vysokých školách 2008:

Jak dokazuje rozsáhlý výzkum Millenium Ecosystem Assessment, je vliv člověka na globální stav životního prostředí značný. Vzhledem k tomu, že existence lidstva je závislá na službách, které mu poskytují ekosystémy planety Země, měli bychom se více zamýšlet nad dopady našich činností a přijmout patřičná opatření. Je nešťastné a demotivující, že přední představitelé našeho státu popírají některé celosvětově uznávané trendy a pojmy, mezi něž udržitelný rozvoj a snaha o jeho naplňování bezpochyby patří.

Účastníci konference žádají Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, aby věnovalo více pozornosti environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě (dále jen EVVO), výchově k udržitelnému rozvoji a zavádění systémů environmentálního managementu na českých vysokých školách a aby vytvářelo podmínky pro činnost a rozvoj environmentálních neziskových aktivit v rezortu vysokého školství. Je znepokojivé, že na základních a středních školách v České republice i na vysokých školách v dalších zemích světa je běžné minimalizovat dopady provozu na životní prostředí, zatímco na českých vysokých školách debata o těchto otázkách teprve začíná. Především vrcholná centra vzdělanosti, kterými vysoké školy bezpochyby jsou, by si měla uvědomovat širší souvislosti okolního světa a chovat se racionálně s ohledem na princip předběžné opatrnosti. Když známe vědecké důkazy o globálních změnách klimatu a stavu světových ekosystémů, není v pořádku, že těmto problémům na vysokých školách nevěnujeme dostatečnou pozornost.

Je důležité, že školský zákon ukládá základním a středním školám povinnost zajistit začlenění EVVO do vzdělávacího programu školy a že škola musí mít vyškoleného koordinátora pro tuto oblast. Na vysokých školách bohužel podobná povinnost neexistuje. Účastníci konference se znepokojením konstatují, že české vysoké školy často ani nenaplnují současné environmentální legislativní požadavky například v oblasti nakládání s odpady a energiemi, či situaci řeší formou různých výjimek.

Účastníci konference považují projekt Ekoškola zavádějící na základní a střední školy environmentální manažerský systém za velmi prospěšný a důležitý pro výchovu další generace k udržitelnému rozvoji. Podobný projekt je velmi potřebný i na českých vysokých školách. Proto účastníci konference i Studentská komora Rady vysokých škol podporují projekt Zelená univerzita. Účastníci konference žádají představitele vlády a českých vysokých škol, aby se zasadili o prosazování environmentálních manažerských systémů a EVVO na vysokých školách. K zavádění systému environmentálního managementu je možné využít již zavedených metodik např. dle řady norem ISO 14000 či nařízení EMAS II, nebo využít neformálních environmentálních systémů jako v případě projektu Ekoškoly. Je přínosné inspirovat se například podobnými projekty na vysokých školách v zahraničí, kdy větší část univerzit využívá centrálně řízených projektů např. Ecocampus.

Pro zavádění environmentálně šetrných opatření do provozu českých vysokých škol mluví nejen environmentální důvody, ale také možnost snižování provozních nákladů, zlepšování vnitřního prostředí školy a zvyšování kvality života na vysokých školách. Vysoká škola jako instituce placená z veřejných zdrojů by měla podporovat ekologicky šetrné výrobky i služby a environmentální aspekty zahrnout do svých výběrových řízení. Školy, jakožto velikosti

významné instituce, jsou schopny na rozdíl od jednotlivců účinněji ovlivňovat situaci na trhu. Česká informační agentura životního prostředí (CENIA) nabízí do budoucna možnost zavedení ekoznačky „ekologicky šetrná služba“ pro vysoké školy, podmínkou je pouze spolupráce ze strany alespoň jedné vysoké školy, která by měla zájem tuto značku získat.

Účastníci konference doporučují vysokým školám spolupráci s environmentálně zaměřenými neziskovými organizacemi (např. Veronica či Arnika), které mají v této oblasti dlouholeté zkušenosti. Dále doporučují spolupracovat s institucemi, které udržitelný rozvoj již promítly do svého provozu (např. Ministerstvo životního prostředí ČR, Kancelář veřejného ochránce práv a řada místních samospráv).

Účastníci navrhují, aby byla v rámci projektu Zelená univerzita postupně vytvořena národní síť vysokých škol, která by sloužila k transferu znalostí a zkušeností v environmentální oblasti nejen mezi českými vysokými školami a dalšími institucemi, ale též ze zahraničí. Vhodným cílem pro české vysoké školství by mohlo být zaujmout v environmentální oblasti v rámci terciární vzdělávací soustavy zemí bývalého východního bloku vedoucí postavení a iniciovat v dlouhodobém horizontu vznik nadnárodní sítě pro tyto země, které mají výchozí podmínky velmi podobné.

Inspiraci a motivaci při zavádění environmentálního managementu je možno hledat také u zahraničních prestižních vysokých škol, jakou je například Harvard University. Tato univerzita dokázala během posledních let, že ohled na životní prostředí není jen dobrý skutek a populistický krok, ale také dobrá cesta, jak ušetřit finanční prostředky, a to velmi výrazně. Jak ukazuje například švýcarská École de Polytechnique Fédérale de Lausanne, je nezbytné nejprve přijít s vizí, která osloví všechny zainteresované skupiny a bude ji podporovat i vedení vysoké školy. Avšak ani samotná vize, byť sebelepší, nestačí. Je též velmi důležité si uvědomit, kde jsme, kam jdeme – vyhodnocovat indikátory vypovídající o úrovni environmentálního managementu, vytvářet zprávy o udržitelnosti, které nám pomohou lépe situaci monitorovat a usnadní nám zaměření na nejproblematictější oblasti.

Jak dokazují zkušenosti Studentské unie Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, je velmi důležité klást velký důraz na komunikaci a motivaci všech osob zainteresovaných do provozu vysoké školy. Klíčové je vždy přesvědčit o potřebě jakékoliv změny vedení vysoké školy. Dále je však nutné komunikovat i s vedením fakult a nespolehat na samotné předávání informací v rámci managementu univerzity. Je nutné intenzivně komunikovat s technickými pracovníky, akademickými pracovníky školy i s firmami, které jsou do environmentálního managementu zainteresované (například firmy nakládající s odpady, provozující energetický management či zajišťující úklidové služby). Je vhodnější komunikovat pozitivně a motivovat ke změně chování, než změny zavádět direktivně. Nejúčinnější formou komunikace v rámci projektu zavádějícího environmentální management nebo některý jeho aspekt bývá osobní kontakt. Motivovat a přesvědčovat důležité aktéry pomocí e-mailů či jiné nepřímé komunikace je méně vhodné, ovšem v komunikaci se všemi studenty univerzity či veřejností je to nezbytné. I díky důrazu na tyto aspekty komunikace a obětavé práci studentů se Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně daří úspěšně a efektivně zavádět propracovaný systém separace odpadů.

Právě studenty, které zajímá otázka udržitelného rozvoje, je vhodné zapojit do environmentálního managementu vysoké školy a využít jejich vlivu i pro prosazování systému

v rámci akademické obce. Každý student vysoké školy by měl být environmentálně uvědomělý. Takový student by neměl být jakousi výjimkou či zvláštností.

Kromě nakládání s odpady je třeba se zaměřit také na spotřebu kancelářských potřeb. Nepochybně je možné předejít vzniku nemalého množství odpadů, pokud budeme tisknout pouze nezbytné množství materiálů, využívat oboustranný tisk a upřednostňovat elektronickou komunikaci a elektronické administrativní systémy před jejich tištěnou, papírovou podobou. Dopady na životní prostředí je v provozu kanceláří možné snižovat také používáním ekologicky šetrných výrobků, především recyklovaného papíru. Ekoznačka v tomto případě zaručuje kvalitu na úrovni podobných výrobků bez ekoznačky, přičemž cena nebývá významně vyšší. Pozornost je vhodné věnovat rovněž oblasti úklidu a používat spíše environmentálně šetrné úklidové prostředky, například přírodní a snadno biologicky rozložitelné.

Další důležitou oblastí, které by se měly vysoké školy hlouběji věnovat, je energetický management. V této oblasti jsou zřejmě také největší možnosti úspor provozních prostředků. Účastníci konference vyzývají vedení vysokých škol, aby přijímaly výhodná opatření vyplývající z kvalitně zpracovaných energetických auditů. Dále vyzývají, aby byly v nejbližších měsících zpracovány průkazy energetické náročnosti budov vysokých škol a zveřejněny patřičné informace.

Účastníci konference považují za důležité, aby představitelé vysokých škol jednali se samosprávami o možnostech snižovat negativní dopady osobní dopravy na prostředí českých měst a aby spolupracovali na environmentálně šetrnějších možnostech dopravy pro studenty i další občany měst, například prostřednictvím podpory cyklistiky, výstavbou cyklostezek a veřejnou sítí kol k zapůjčení. Vedení vysokých škol vyzýváme k tomu, aby vytvářela vhodné zázemí pro využívání cyklistiky na vysokých školách – například zajištěním bezpečných míst k odkládání kol, případně koláren se sprchou a základním vybavením pro servis kol.

Při prosazování environmentálně šetrných opatření je třeba respektovat všechny ostatní úlohy vysoké školy a neprosazovat je za každých okolností. Na druhou stranu pro jejich realizaci mluví mimo jiné možnost finančních úspor, které vhodné investice v budoucnu vytvoří. V případě nedostatku volných prostředků je možné tato opatření financovat pomocí třetí strany z části předpokládaných úspor.

Realizace opatření není ovšem pouze otázkou finanční, ale také personální. Doporučujeme, aby VŠ zaměstnávaly environmentální manažery či využívaly jejich služeb, podobně jako je to běžné v jiných zemích (například Velká Británie, USA, Německo, Švýcarsko, Norsko a Švédsko). Velmi výhodné je také zapojení dobrovolníků z řad studentů. Potenciál studentů je vhodné využívat i v rámci jejich odborného studia, například při zpracovávání seminárních a závěrečných prací.